

BUREAU WARMOESSTRAAT
'DE LEVENDE LEGENDE'

BUREAU WARMOESSTRAAT 'DE LEVENDE LEGENDE'

CEES KORING

JUST
PUBLISHERS

1e druk, juni 2018

2e druk, juni 2018

3e druk, juli 2018

Auteur Cees Koring

Copyright © 2018 Cees Koring | Just Publishers BV

Uitgever Hans van Maar

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestanden of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Just Publishers BV.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm, digital files or any other means, without written permission from Just Publishers BV.

Omslagfoto's Collectie John Peters
Omslagontwerp Ben Gross
Opmaak Studio Spade, Voorthuizen
Redactie Tekstbureau Tempelier
Productie Hanzeboek
ISBN 97890 8975 802 6

NUR 339

WWW.JUSTPUBLISHERS.NL

INHOUD

Voorwoord	7
Ten geleide	10
1. 1903	13
2. Bureau Warmoesstraat was ‘een misbaksel’	19
3. Hendrik Voordewind, een eigenzinnig commissaris	26
4. Over NSB’ers, knokpartijen en de Duitse bezetting	35
5. De Warmoesstraat als verzetshaard	44
6. Een ‘Schalkhaarder’ in de Warmoesstraat	50
7. Na de oorlog: razzia’s tegen de zwarte handel	57
8. De dood van vier dienders	62
9. Gesprek met Henk Griffioen, collega van de vermoorde Jaap Honingh	69
10. De pyromaan van de Bethaniënbuurt	75
11. De brand in het pretpaleis Casa Rosso, de trots van ‘Zwarte Joop’	81
12. Appie Baantjer over ‘zijn’ Warmoesstraat	89
13. De zaak Magere Josje	97
14. Actie ‘Gordijnen dicht’: de nasleep van de moord op Magere Josje	104
15. De rellen in de Nieuwmarktbuurt	111
16. Chinese triades, fluitende kogels en illegale gokhuizen	118
17. De burgerpot in de greep van de Chinese Draak	128
18. Corruptie in de Warmoesstraat	135

19. Joop van Riessen: corruptiebestrijder van het eerste uur	143
20. Veldslagen met de drugsmaffia op de Zeedijk	150
21. Commissaris Leendert Dorst: 'schoonmaker' van de Zeedijk	156
22. Gesprekken over de Zeedijk, de slagader van de 'warme buurt'	166
23. De jacht op de straatdealers	173
24. Pech en gelukkig toeval bij het spuurwerk	180
25. Majoor Bosshardt	186
26. De eerste politievrouw op bureau Warmoesstraat	192
27. De kakkerlakken, de zwerver en de dood	199
28. Ex-wijkagent Joep de Groot over zijn 'warme buurt'	207
29. Terug naar het wallengebied en 'de Warmoesstraat'	213
30. Een kolkende mensenmassa	222
31. 'No fucking photo's, respect the ladies'	229
32. 'Doe mij maar een likeurtje Neuken.'	238
33. Gevlucht voor de toeristenterreur	245
34. Yab Yum, de grootste vis van Project 1012	250
35. NV Zeedijk, de stabiele factor	260
36. De veteranen van bureau Warmoesstraat	268
Bronnen en geraadpleegde literatuur	279
Namenregister	281

VOORWOORD

Als de nestor van de misdaadjournalistiek en auteur van dit boek, Cees Koring, je vraagt een voorwoord te schrijven, dan volstaat slechts één reactie: je zet je achter je MacBook en gaat typen. Prettige bijkomstigheid bij Cees' verzoek is dat zijn boek gaat over een onderwerp waar ik zelf veel affiniteit mee heb: het legendarische bureau Warmoesstraat. Toen ik als 17-jarige havo-scholier solliciteerde bij de Amsterdamse politie, hoopte ik stilletjes vooral op deze politiepost midden in het toen criminele hart van Amsterdam aan de slag te kunnen. Het was eind 1980 en het korps in de hoofdstad likte de wonden van de veldslagen tijdens de kroning van koningin Beatrix. Niet eerder in de historie was een inhuldiging van een staatshoofd zo ontaard in een orgie van geweld. Wie in die tijd aangaf agent in Amsterdam te willen worden, werd meewarig aangekeken. Iedere ontruiming van een kraakpand zette de stad letterlijk in brand. Een explosie van drugsgebruik en de handel daarin leidde tot no go areas. Het walledgebied en de kop van de Zeedijk konden decors zijn van de toen nogal populaire zombiefilms. Honderden verslaafden, zwerfers en borderliners gaven de buurt een desolaat en angstaanjagend karakter. In het epicentrum lag dus bureau Warmoesstraat. Als een vooruitgeschoven post in een soort oorlogsgebied.

Nadat ik was aangenomen als agent in opleiding volgde een interne training aan de politieacademie. Onderdeel was een snuffelstage in een van de toen bestaande politiedistricten. Laat ik

nou net degene zijn die werd ingedeeld bij bureau Warmoesstraat, district twee. Er volgde een onvergetelijke avond. Twee 'ervaren' dienders, amper een paar jaar ouder dan ikzelf, namen me urenlang op sleeptouw. We joegen op autokrakers achter het Centraal Station, reden naar meldingen van berovingen en drugsoverlast en hielpen bij de arrestatie van een zakkenroller. Met pijn in het hart keerde ik 's avonds laat terug naar het internaat van de politie­school.

Dat op de dag van mijn beëdiging in district twee de jonge agent Jaap Honingh werd doodgeschoten door de Engelse winkeldief Alan Reeve veranderde niets aan mijn vurige wens om na de opleiding te worden ingedeeld op bureau Warmoesstraat. Het werd echter het aangrenzende politiedistrict vier, bureau IJtunnel, met zijn eigen misdaadproblematiek in vooral de Oosterpark- en Indi­sche buurt. Toch kwam ik nog vaak in district twee. Om assistentie te verlenen, een kop koffie te drinken of in de nachtdienst een rondje over de Zeedijk en de wallen te rijden. Tijdens mijn tijd bij de Mobiele Eenheid verleenden we er 's avonds en 's nachts bijstand. Met de lange gummilat veegden we bij tijd en wijle de Zeedijk schoon. Maar gaandeweg kreeg ik het steeds meer naar mijn zin in district vier en verflauwde de drang om te verkassen naar bureau Warmoesstraat. Tot aan de dag van de sluiting in 2000 bleef mijn interesse in het wel en wee van de beroemde politiepost echter altijd bestaan.

Cees Koring beschrijft een roemruchte episode uit de geschiedenis van de Amsterdamse politie en de sfeer in het wallengebied ná de sluiting van bureau Warmoesstraat. Dat hij zo de legende van

de beroemde politiepost levend houdt is niet meer dan terecht. Dit boek is ook een eerbetoon aan al die mannen en vrouwen die dag en nacht alles op alles zetten om de burgers in ‘hun’ roerige district toch een gevoel van veiligheid en rechtvaardigheid te geven. Het opschrift op het korpsbrevet was indertijd Vigilat ut quiescant: Hij waakt opdat zij rusten. Dat was in het roemruchte district twee a hell of a job. Cees Koring beschrijft op indringende wijze de onmogelijke opdracht die de dienders van bureau Warmoesstraat in wezen hadden. Ze vochten tegen de bierkaai en werden vaak in steek gelaten door bazen in ivoren torens of door de lokale politiek. Dat bureau Warmoesstraat meer is dan een romantisch icoon in een woelige periode heeft de auteur van dit boek heel goed begrepen.

John van den Heuvel

TEN GELEIDE

Regen is de beste politieman. Dat houdt de mensen van de straat, zeggen de dienders in Amsterdam. Maar het is ondanks het miezerige weer, razend druk in de Warmoesstraat, een van de oudste straten van de stad. Melchior Fockens beschreef de pijpenla aan de rand van het wallengebied in 1662 als 'een straat die was volgepropt met zijde en kant'. De huizen droegen toen deftige namen als De Coningh van Sweden, Het Mori-aanshoofd en Heer Roemerszate. Dichter Joost van den Vondel dreef in 1637 in de Warmoesstraat met zijn vrouw een kousenhandel. Dichters, zijde en kant maakten mettertijd plaats voor drankhuizen en cabarets. Kleinkunstenaar Henk Elsink maakte in de Warmoesstraat furore in De Koopermolen en de beroemde wielrenner Piet Moeskops had hier ook een café-cabaret. Voor de oorlog dreef de communist Jef Swart in de straat een kantoorboekhandeltje, dat een dekmantel was voor zijn werk als geheim agent voor de Russen.

Op deze regenachtige avond verdringen toeristen van allerlei nationaliteiten zich giechelig voor de etalage van de Condome-rie waar pretrubbers in alle kleuren, smaken en maten tentoongesteld staan. Even verderop ontsnappen flarden *fiddle*-muziek uit de deuropening van de drukbeklante Ierse pub Durty Nellys, een van de vele kroegen, eetgelegenheden en hostels in de straat.

Halverwege, op de kruising met de Oudebrugsteeg en de Lange Niezel, lopen op dit late uur dronken en schreeuwende Engelsen van wie er één zijn teveel aan bierconsumptie in een portiek

staat uit te kotsen. Een stadsgids met een paraplu deelt te midden van een groep Chinezen luidkeels zijn wetenschap over de buurt. Daartussen bewegen zich snel donkere schimmen, straatdealers, die proberen bolletjes nepdrugs te slijten. Een vrouw met rasta-haar duwt een winkelwagentje met onduidelijke spulletjes voor zich uit. Keurig geklede stellen, op weg naar een Spaans, Chinees, Italiaans of Thais restaurant, houden even halt om zich te verlekken aan de bizarre attributen en plaatjes in roodverlichte seksshops. Vlakbij, op de oude burgwallen en tussenliggende stegen lonken schaars geklede vrouwen achter roodverlichte ramen en er zijn gelegenheden waar stoepiers je binnenlokken om 'live fucky fucky' te showen. En wie wil, kan een banaantje happen uit de geopende schoot van een naakte barvrouw. Big city.

Midden in de Warmoesstraat, op nummer 48, was bijna een eeuw lang het beroemdste politiebureau van ons land gevestigd. Het stond er sinds 1903, op de plaats van het vroegere huis Het Moriaanshoofd. Later kwam er meer 'blauw' in de straat en werd de politiepost uitgebreid met de panden 44, 46 en 50. Bureau Warmoesstraat was het wakend oog van de Amsterdamse 'warme buurt.' Een oog dat af en toe knipoogde en zich soms helemaal sloot voor de bizarre kermis in het wallengebied.

In oktober 2000 sloot de leiding van de politie 'de Warmoesstraat.' Bij die gelegenheid beschreef ik de bijna 100-jarige geschiedenis van het bureau dat bij het grote publiek vooral bekend werd door dieptepunten en schandalen. Achttien jaar later keerde ik nieuwsgierig terug naar 'de meest criminele vierkante kilometer van ons land' om te constateren dat de kermis nog veel groter is geworden. Tegelijkertijd hopte de sterke arm na de sluiting

van 'de Warmoesstraat' van het ene bureau naar het andere. Voor hulp en aangiftes kon men eerst terecht in een politiekantoor in de Beursstraat, een paar honderd meter verderop. Dit bureau ging echter na zestien jaar ook al dicht. Anno nu is de wijk voor politiehulp aangewezen op een post aan de Nieuwmarkt, maar vooral op bureau Burgwallen aan de Nieuwezijds Voorburgwal, 500 meter van de rosse buurt. Het staat op de verkeerde plek vinden veel bewoners. Ook dienders vinden het geen ideale situatie nu de wallen, na de schoonmaakactie rond 'Project 1012' een soort evenemententerrein zijn geworden dat meer toeristen trekt dan ooit tevoren. Een politieman zei dat het er 'alleen nog maar ontbreekt aan hekken en kassa's, zoals in de Efteling.' De leefbaarheid in het wallengebied is in het geding.

Aan de bestemming van het voormalige bureau Warmoesstraat zijn veel woorden vuilgemaakt. Er werd geopperd om het gebouw als politiepост weer in gebruik te nemen, maar omdat de geschiedenis te veel zwarte bladzijden kent ging dat idee in de prullenbak. De panden zijn sinds 2016, net als het gebouw waarin bureau Beursstraat zat, niet meer in handen van de politie. Projectontwikkelaars zijn nu de baas. In het oude bureau Warmoesstraat, waar fouten werden gemaakt, maar waar een eeuw lang Amsterdamse geschiedenis werd geschreven, zitten anno nu een filiaal van Jamin, een broodjeswinkel en een trendy koffiebar. In plaats daarvan had hier een museum moeten komen.

Cees Koring

Amsterdam, juni 2018

1

1903

‘Hier zag men het echte uitvaagsel der menschheid.’

Het oorspronkelijke politiebureau aan de Warmoesstraat werd in 1903 in gebruik genomen in een periode van vernieuwing en modernisering. Vlakkbij, aan het Damrak, opende de Beurs van Berlage zijn poorten. De gebroeders Wright zorgden voor een wonder met een vliegmachine en veel verder weg slepen de Russen en de Japanners de messen voor een bloedige oorlog. De nieuwe eeuw zorgde ook voor arbeidsonrust. In Amsterdam, waar de SDAP (de Sociaal Democratische Arbeiders Partij) zeer actief was, leidde dat in februari 1903 tot een spoorwegstaking, gevolgd door werkonderbrekingen bij de bakkers, de openbare diensten en onder zeelieden.

Veel woningen in de hoofdstad verkeerden in zeer slechte tot onbewoonbare staat. De meeste huizen waren nog uitgerust met een poepton, die één keer in de week werd geleeagd door de mensen van de beruchte ‘Boldootkar’, de volksgezondheid was beroerd en het drankmisbruik groot. De pasbenoemde hoofdcommissaris Hubertus Salomon Hordijk, alias Stalen Bart, die aan het hoofd stond van 1162 politiemannen in een stad die toen al een half miljoen mensen telde, kon zijn borst natmaken.

Bureau Warmoesstraat, eerst op nummer 48 en veel later, na de onrust in de jaren ‘60, uitgebreid met de panden 44, 46 en 50,

verving het oude politiekantoor net om de hoek aan de Oudebrugsteeg. Daar werden vroeger in de kelder ook lijken bewaard en gefotografeerd: slachtoffers van moord en doodslag, zwaar verminkte drenkelingen. Het was er, aldus Christiaan Batelt in diens boek *Duister Amsterdam* 'soms niet uit te houden door de lucht'.

De dienders van de zesde sectie, zoals 'de Warmoesstraat' officieel heette, hielden een oogje in het zeil in een gebied dat veel groter was dan de 'vierkante kilometer criminaliteit en ellende' waardoor het bureau landelijk en zelfs internationaal bekend zou worden. Door de jaren heen veranderde het gebied waarvoor de Warmoesstraat verantwoordelijk was. In 1903 ging het om een tamelijk groot stuk Amsterdam. Er waren posthuizen bij het Centraal Station en aan de Oude Schans tegen het oostelijk stadsdeel, maar ook aan de andere kant van de binnenstad, in de Zeehelden- en Spaarndammerbuurt; volkswijken die zich heftig konden roeren. Door de voedselschaarste als gevolg van de Eerste Wereldoorlog brak in 1917 bijvoorbeeld het Aardappeloproer uit. Mannen met handen als kolenschoppen en vrouwen met baaien rokken plunderden opslagplaatsen en treinwagons. De politie riep de hulp in van militairen. Er werd geschoten en er vielen tien doden en tientallen gewonden. Amsterdam was toen al een 'lastige stad'.

Maar de politie had ook de handen vol aan de bestrijding van de gewone misdaad. Vooral het gebied rondom de Warmoesstraat en de naastliggende walletjes waren daar al aan het eind van de negentiende eeuw berucht om. Politieaanvoerder Christiaan Batelt, een apothekerszoon die werd geboren in de 'warme buurt', schetste in bloemrijke taal een bizar tijdsbeeld: 'Aan de achterzijde van ons huis grensde 't donkerst Amsterdam met sloppen en stegen waar

de misdaad en de armoë rondwaarden. Waar alles vies en donker, luguber en angstaanjagend was. Waar het luid tierend leven eerst tegen de avond aanving om voort te duren tot diep in de nacht, tot het ochtendkrieken, 's Nachts werd ik opgeschrikt door angstkreten en vechtgejoel. Daar leefden de ontmenschte tronies die bij avond en nacht langs onze grachten dwaalden.'

De buurt rond de Warmoesstraat kende in die tijd geen opvangmogelijkheden. Het Leger des Heils was nog niet actief. Een bonte verzameling mensen, zwervers en zieken, maar ook allerlei gespuis vond tegen geringe betaling onderdak in logementen die niet meer waren dan gore kelders. Batelt daarover: 'Zo was op de Zeedijk een kroeg. Langs een ladder kwam men in een lage kelder waar het ondraaglijk stonk. Daar sliepen in een soort kisten mannen en jongens van de slechtste soort. In het midden stond een klein kachelkje, gloeiend rood. Daaromheen hing, aan een gespannen touw, het goed te drogen van de heren, die meest naakt lagen. Veel zwervers of boeven brachten daar de nacht door.' En: 'Op banken sliepen ruwe kerels die in staat waren om voor een kwartje een misdaad te doen. In de achterkelder van het verblijf van de eigenaresse trof men een bijzonder soort meiden aan, zogenaamde straatroofsters. Men zag hier het uitvaagsel der menschheid. Menigmaal heb ik mannen die een studie maakten van de misdaad in deze kelders gebracht en steeds waren zij ontzet van wat ze zagen.'

Dit was nog in de tijd van de nachtwachten, die waren uitgerust met een ratel. Niet zo heel lang voor de opening van bureau Warmoesstraat in 1903 deden deze assistenten van de politie nog dienst als bewakers van Amsterdam als de stad in duister was gehuld. Kleermakers, schoenmakers en andere lui met een bur-

gerbaan trokken vanaf tien uur 's avonds de stad in en riepen elk half en heel uur de tijd om: 'De klok heit half twaalf, half twaalf heit de klok.' Dat ging zo door tot een uur of zes, zeven.

Hun verdienste was gering, maar volgens Batelt waren de gevarren waaraan deze mannen blootstonden groot. Slechts gewapend met hun ratel waagden de nachtwachten zich 'op de gevaarlijke Zeedijk', eind negentiende eeuw een vergaarbak van danshuizen met vreemde schepelingen, verdachte vrouwen en andere individuen. Het gebeurde meer dan eens dat een nachtwacht op het ochtendappèl ontbrak en dat zijn lijk later uit een gracht werd opgehaald. In één geval was een nachtwacht een zak om het hoofd gebonden. De kans was dan groot dat het slachtoffer voor onderzoek naar het stinkende lijkenhuisje onder het sectiebureau aan de Oudebrugsteeg werd gebracht.

Het politiebestaan aan het begin van de twintigste eeuw was sowieso geen luxe baantje. Een gewone diender maakte, in een ongemakkelijk zittende, hooggesloten jas en met een helm op het hoofd, dagen van twaalf uur; in de weekends was hij soms 26 uur achter elkaar op de been. Na diensttijd moest hij proberen te rusten in zijn woning, die meestal in een rumoerige volkswijk stond. Met alle risico's waaraan hij blootstond, ging een politiemans in 1903 wekelijks naar huis met een loontje van 14,50 gulden. (Anno nu verdient een agent in Amsterdam, zonder toeslagen, zo'n 3200 euro bruto per maand.)

Stalen Bart werkte begin vorige eeuw al aan een betere toekomst voor zijn dienders. De nieuwe hoofdcommissaris verbeterde de opleiding en de werkomstandigheden van de politiemensen en er kwam betere behuizing voor de sectiebureaus, waaronder die aan de Warmoesstraat 48.